

Haakon-Bernhard Pentagon Krøyerth

Å kjøpe bærebjelker uten ressurser

Anerkjennelse for NEETs i møte med Nav

Bacheloroppgave i sosialt arbeid

Veileder: Nina Skjefstad

Mai 2023

Haakon-Bernhard Pentagon Krøyserth

Å kjøpe bærebjelker uten ressurser

Anerkjennelse for NEETs i møte med Nav

Bacheloroppgave i sosialt arbeid

Veileder: Nina Skjefstad

Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap

Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

«[...] mennesket er avhengig av å erfare
anerkjennelse for å kunne være
menneske ...» (Honneth, 2008, s. 145)

Sammendrag

I Norge er mange unge under 30 år utenfor arbeidslivet, også kalt NEETs, De har lav til fraværende gjennomføring av videregående utdanning, de har liten erfaring med å være i arbeid, og de søker ikke aktivt etter jobb. Denne gruppen forteller om oppvekst knyttet til psykososiale utfordringer, som mobbing, ensomhet, lav selvtillit, manglende tilknytning til omsorgspersoner, og psykiske vansker som grunn til fravær fra arbeidslivet. Dette kan ha resultert i at de har manglende tillit til egen mestring og negativt selvbilde. Unge sosialhjelpsmottakere sliter med å komme seg i arbeid, utdanning eller annen form arbeidsrettet tiltak, til tross for at aktivitetsplikten stilles som vilkår for ytelsen. Nav skal ha særlig økt innsats for å bistå denne gruppen med å komme i jobb. Oppgavens metode er litterær, og problemstillingen er følgende:

«På hvilken måte kan Axel Honneths teori om anerkjennelse bidra til å styrke unge arbeidsledige sine muligheter til arbeid ved hjelp fra Nav?»

I oppgaven har jeg brukt Axel Honneth sin anerkjennelsesteori som teoretisk perspektiv. Han mener anerkjennelse er grunnleggende for menneskeliv, og fundament for det gode liv. Dette oppnås gjennom de tre anerkjennelsesformene kjærlighet, rettigheter og solidaritet. Han tillegger ulike former for krenkelser som svar på fraværende anerkjennelse. Jeg har undersøkt og drøftet hvordan de ulike formene kan anvendes i arbeidet med å styrke unge arbeidslediges muligheter til arbeid ved hjelp fra Nav. Drøftingen av problemstillingen er tilknyttet ulike forhold i livene til oss mennesker, og de forhold som kan inngå i en arbeidsrelasjon mellom unge arbeidssøkere og Nav. Videre inneholder drøftingen et blikk på mulige konsekvenser av krenkelser, psykososiale vansker, samt kritikk av hans teori.

Abstract

Many young people under the age of 30 in Norway are not in the workforce, also called NEETs. They have little or no completion of upper secondary education, they have little experience of being in work, and they are not actively looking for work. This group typically grows up with psychosocial challenges, such as bullying, loneliness, low self-esteem, lack of attachment to carers, and psychological difficulties as a reason for absence from working life. This may have resulted in them having a lack of confidence in their coping skills and a negative self-image. Young social assistance program recipients struggle to get into work, education, or other forms of work-oriented measures, even though the activity obligation is set as a condition for the benefit. Nav must increase the efforts to assist this group in getting into work. The thesis's method is literary, and the issue is:

"In what way can Axel Honneth's theory of recognition contribute to strengthening young unemployed people's opportunities for work with help from Nav?"

I have used Axel Honneth's recognition theory as a theoretical perspective. He believes recognition is fundamental to human life, and foundation for the good life. This is achieved through the three forms of recognition: love, rights, and solidarity. He attributes various forms of violations in response to absent recognition. I have investigated and discussed how the various forms can be applied in the work to strengthen young unemployed people's opportunities for work with help from Nav. Discussion of the issue is linked to various conditions in the lives of these group, and conditions that can form part of a working relationship between young jobseekers and Nav.. Furthermore, the discussion contains a look at the possible consequences of violations, psychosocial difficulties, and criticism of his theory.

Forord

De siste ukene med skriving av bachelor har virkelig vært lærerike og interessante. Det har vært hardt og til tider svært utfordrende. I slutten av studietiden er det mange ting som skal sjongleres samtidig, og det har ikke alltid vært enkelt å få kabalen til å gå opp.

Jeg vil utrette en stor takk til min veileder Nina Skjefstad, for helt uvurderlig veiledning gjennom ukene skrivingen har pågått. Takk for gode og konstruktive tilbakemeldinger, litteraturtips, og tilgjengeligheten din. Jeg vil også takke for all kunnskapen, samtalene, støtten, rådene, og samarbeidet. Det har vært til stor hjelp og som jeg setter umåtelig stor pris på.

Øksfjord, Mai 2023

Innholdsfortegnelse

1 Introduksjon	7
1.1 Bakgrunn for valg av tema	7
1.2 Presentasjon av problemstilling	8
1.3 Avgrensning	9
1.4 Relevans for sosialt arbeid	9
1.5 Definerings av sentrale begreper	10
1.5.1 Neet	10
1.5.2 Sosialarbeider/Sosionomen i Nav	10
1.5.3 Anerkjennelse	11
1.6 Oppgavens videre oppbygging	11
2 Metode	13
2.1 Litteraturstudie som metode	13
2.2 Litteraturens relevans og kildekritikk	13
2.3 Søkprosessen/fremgangsmåte	14
3 Teoretisk perspektiv	17
3.1 Axel Honneths anerkjennelsesteori	17
3.2 Krenkelse/nedverdiggelse	17
3.3 Anerkjennelsesformen kjærlighet (den private sfære)	18
3.4 Anerkjennelsesformen rettigheter (den rettslige sfære)	19
3.5 Anerkjennelsesformen solidaritet (den solidariske sfære)	19
4 Forståelsen av faktorer som påvirker	21
5 Drøfting	23
5.1 Anerkjennelsesformen kjærlighet	23
5.1.1 Selvets relasjonelle aspekt	23
5.1.2 Integritetens fundament	24
5.1.3 Tilknytning i nære og kjærlige relasjoner	24

5.2 Anerkjennelsesformen rettigheter	25
5.2.1 Informasjon og medvirkning for likeverdighet	25
5.2.2 Aktivitetspliktens tvetydighet	26
5.3 Anerkjennelsesformen solidaritet.....	27
5.3.1 Felleskap gjennom utdanning	27
5.3.2 Arenaer for fellesskap	28
5.4 Anerkjennelsesformen krenkelse	29
5.4.1 Skammens krenkelser.....	29
5.5 Psykososiale vansker og livsløpsutvikling.....	30
5.6 Kritikk av Axel Honneths teori om anerkjennelse	31
6 Avslutning og refleksjoner	33
Litteraturliste	35

1 Introduksjon

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Flere og flere unge voksne finner seg utenfor arbeidslivet. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at i 2020 var andelen unge under 30 år utenfor arbeid, utdanning eller arbeidsrettet tiltak hele 11,2 %, og trenden var økende (Aamodt, 2022). Til tross for denne trenden viser tallene for 2021 at andelen er noe redusert, og dette begrunnes med en annen måte for måling, blant annet er det tatt i bruk et nytt spørreskjema. Begrepet «NEETs» brukes som en betegnelse for denne gruppen (Aamodt, 2022). Dette er ingen urovekkende tall sammenlignet med andre land i Europa, men det pekes på at andelen under denne kategorien i Norge har mer alvorlige problemer, og har i større grad behov for hjelp fra Nav.

Jeg har valgt å skrive om hvordan teori om anerkjennelse kan bidra til styrking av muligheter for arbeid for unge arbeidsledige under 30 år med hjelp fra Nav. I denne sammenhengen inngår også hvordan sosialarbeider i Nav kan være med på å styrke mulighetene ved gjensidig anerkjennelse og de aspekt som inngår. Dette er et tema som jeg mener er særlig aktuelt i dagens arbeidsmarked og samfunn. I oppgaven ønsker jeg å se på hvorfor denne marginaliserte gruppen i økende grad får manglende tilknytning til arbeidslivet, samt undersøke hvilke faktorer i livene deres som kan påvirke dette fraværet.

Nav er arbeids- og velferdsetaten i Norge. Den skal være bidragsytende for å skape et samfunn som er inkluderende, både i arbeidsliv og i et velfungerende arbeidsmarked. Nav sin funksjon er blant annet å ivareta behovene til vanskeligstilte grupper ved å styrke deres muligheter til arbeid og deltakelse, og særlig innsats på unge under 30 år (Nav, 2019). Dette legger føringer at denne gruppen skal ha ekstra oppfølging, rask og grundig avklaring. Beskrivelsen i seg selv indikerer at dette er en prioritert gruppe som skal ha gode forutsetninger for å komme i jobb, men virkeligheten kan tilsynelatende se ut til å fortelle en annen historie. Det er ingen enstydig forklaring på hvorfor denne gruppen i større grad finner seg selv på siden av arbeidslivet. I media er mye av kritikken rettet mot at disse menneskene er late, tafatte, lite handlingsdyktige og har manglende selvstendighet og vilje. Forskning derimot peker på andre faktorer for hvorfor denne gruppen er særlig utsatt for fraværende tilknytning til arbeidslivet. Det er knyttet til oppvekst, miljø, skolegang, utdanning, selvtillit, manglende opplevelse av støtte og mestring, og psykososiale forhold som fysisk og psykisk

helse (Kane et al., 2017; Langøy et al., 2016; Vogt, 2020). Denne gruppen beskriver en tilværelse i sosial urettferdighet og sosial ulikhet, i form av ekskludering, manglende tilhørighet, utenforskap, nedverdiggelse, marginalisering, og fraværende mestring og tro på seg selv. De som ønsker endring, oppsøker i mange tilfeller Nav. Her skal de bli møtt med den verdigheten, forståelsen og integriteten som verdiene i sosialt arbeid er fundamentert på.

Bakgrunnen for valg av tema er etter mine erfaringer fra praksis som jeg hadde i Nav. En av ansvarsoppgavene var oppfølging av unge arbeidsledige, og bistå de med hjelp til å finne og søke ledige jobber, og andre tiltak for å styrke deres muligheter til å komme i jobb. Jeg kom i kontakt med flere unge voksne under 30 år som ikke har vært i arbeidslivet tidligere eller som har vært utenfor arbeidslivet i flere år. Nav-kontoret jeg hadde praksis på har løpende samarbeid med et større kontor, der det er et ungdomsteam med jobbspesialister som kun jobber med oppfølging av unge voksne under 30 år som er arbeidssøkere. De sakene jeg fikk erfaring med hadde flere fellestrekk, eksempel manglende selvtillit, fraværende ressurser, utfordringer knyttet til oppvekst, og manglende skolegang og utdanning. Flere fortalte om opplevelsen av å ikke bli akseptert eller være god nok, og følelsen av å være mislykket. De fortalte personlige følelser og tanker rundt egen oppvekst, det å være et resultat av hjemmet og miljøet du er vokst opp i, og hvordan ervervelse av tankemåter og handlingsmønstre bidrar til å opprettholde mislykketheten de opplever.

1.2 Presentasjon av problemstilling

I utarbeidelse av min problemstilling tok jeg utgangspunkt i hva jeg ville fokusere på, som er hvordan anerkjennelsesteori kan brukes i arbeid med unge arbeidssøkere og hvordan det kan bidra til at deres muligheter for å komme i arbeid styrkes med hjelp fra Nav. Anerkjennelse har flere aspekter, og kunnskap og anvendelse av slik teori kan bidra til at veien til arbeid blir lettere, og i møte mellom sosialarbeider og bruker for at samhandlingen blir mer fruktbar og formålsrettet. Dermed er problemstillingen:

«På hvilken måte kan Axel Honneths teori om anerkjennelse bidra til å styrke unge arbeidsledige sine muligheter til arbeid ved hjelp fra Nav?»

1.3 Avgrensning

Oppgavens tema er unge arbeidssøkeres muligheter til å komme i jobb, og i den sammenheng har jeg foretatt noen begrensninger. Dette med hensyn til omfang av oppgaven og muligheten til å innhente og belyse litteratur som er treffsikker i lys av problemstillingen. Jeg har valgt å se på mulighetene til unge arbeidssøkere for å komme i arbeid med hjelp fra Nav i lys av Axel Honneths teori om anerkjennelse. Det er viktig for alle mennesker i alle aldre å få innfridd behovet for anerkjennelse. Jeg vil fokusere på unge arbeidsledige under 30 år, som har manglende skolegang, liten til ingen arbeidserfaring, og som heller ikke er i arbeidsrettet tiltak. Grunnen er at denne målgruppen er prioritert i Nav sitt arbeid for de med behov for grundig og rask avklaring av sin situasjon, for å øke sjansene til å komme i arbeid eller skolegang (Meld. St. 32, 2020; NAV-loven, 2006; NOU 2021:2).

Jeg har også avgrenset oppgaven til å undersøke hvilke faktorer og forhold som påvirker at disse mennesker finner seg utenfor arbeidslivet, hvorfor de sliter med å få innpass, hva det gjør med livene og tilværelsen deres. Videre har jeg avgrenset til å se på relasjonen mellom disse unge arbeidsledige og møte med deres veileder i NAV. Jeg presiserer at jeg ikke skal undersøke alle sider av slike relasjoner, men de aspektene som er av relevans.

1.4 Relevans for sosialt arbeid

Sosialt arbeid har sin kjerne i hjelpearbeid, og særlig i å hjelpe mennesker med sosiale problemer (Berg et al., 2015, s.19). En sosialarbeider har sitt arbeid i mange av samfunnets sektorer, på ulike nivå, og innen det mangfoldet av livssituasjoner mennesker lever i, samt tilhørende rammer og faktorer. Dette arbeidet er basert på holdninger, verdier og teorier som i hovedsak har til formål å skape endring hos individer og grupper. Dette kan være gjennom jobb i NAV, ved å bistå unge mennesker med å komme i lønnet arbeid eller annen meningsfull aktivitet. Videre handler sosialt arbeid like mye om individuell hjelp som hjelp til å tydeliggjøre ulikheter, urettferdighet og utenforskap i samfunnet, samt opprettholdende og forebyggende mekanismer for ekskluderingen og marginaliseringen. Berg et al. (2015) trekker fram at det handler om å se personen i situasjonen og i konteksten personen inngår i. I dette inngår hvordan vi forstår sosial problemer og hvordan vi møter mennesker, basert på etisk refleksjon og dømmekraft.

I det felles yrkesetiskgrunnlagsdokument for sosialarbeidere det holdninger og verdier som er forpliktende for blant annet sosionomer i deres yrkesutøvelse (FO, 2019, s.4). Verdiene konkretiserer at alle mennesker har samme grunnleggende verdi og rett til livets goder, som muligheten til best mulig gode levekår og livskvalitet, respekt og anerkjennelse for den enkeltes integritet i eget liv og mangfold, samt forebygge atferd og handlinger som bryter med fundamentale menneskerettigheter og lover. FO (2019) understreker viktigheten av helhetssynet på mennesket, at de skal få et helhetlig hjelpetilbud gjennom samarbeid innad i tjenestene, gjennom tillit og åpenhet, redelighet i kommunikasjon og forståelig informasjon i interaksjon mellom individ og system. Omsorg og neste kjærlighet i arbeidsutøvelsen sikrer indentifisering og dekker behovene til den andre som tar hensyn til dens ressurser og verdier. Dette skjer blant annet gjennom solidaritet og rettferdighet. Som Honneth (2008) også beskriver, er den gjensidige avhengigheten mellom oss mennesker også grunnlaget for fordeling av samfunnets ressurser, samt ivareta menneskers rettssikkerhet.

1.5 Definerings av sentrale begreper

1.5.1 Neet

Begrepet brukes som en betegnelse for unge mellom 15-29 år som ikke har tilhørighet til arbeid, skole eller annet arbeidsrettet tiltak (Fyhn, 2021, s.9). Andre kjennetegn er at disse unge menneskene er sårbare, har ulike behov, og har ulike årsaker og motivasjoner for å komme i arbeid. Norske NEETs defineres som en gruppe som står nærmere å være utsatte for langvarig eksklusjon fra arbeidslivet. Bäckman & Nilsson (2016) fant ut i sin befolkningsstudie at det å være under denne kategorien gir økt risiko for arbeidsledighet i fremtiden, uavhengig av faktorer i ens personlige liv som familieforhold, utdanning og helse. I oppgaven vil det fremgå at det er disse faktorene som også ligger til grunne for bruken av dette begrepet.

1.5.2 Sosialarbeider/Sosionomen i Nav

En sosialarbeider har ingen spesifikke krav om kompetanse eller utdanning ved seg. Dette betyr at det heller ikke er et krav om sosialfaglig kompetanse eller bakgrunn. Nav-veiledere har ulike type kompetanse og utdanning fra ulike fagfelt- og områder, men fellestrekkene er at de jobber med de samme oppgavene som er knyttet til forebygging av sosial problemer, og

bedre livsvilkår (NAV, 2019). Sosionomer i Nav innfrir sitt mandat både i arbeid og yrkesetiske verdier og holdninger. Nav bygger på verdier om flere i arbeid, rett hjelp til rett tid, og helhetlige og koordinerte tilbud av tjenester som er tilpasse behovene til den enkelte (FO, 2023, s.2). I mandatet til sosionomer inngår deres kompetanse og kunnskap om relasjonelle forhold mellom mennesker og samfunn, samt faktorer som bidrar til utenforskap. De har også kunnskap om arbeidsinkludering, motivasjon, veiledning og tverrprofesjonelt samarbeid. Dette gjør de i stand til å arbeide med sammensatte livsutfordringer, koordinering, og tverrfaglige samarbeid, som er en stor del av arbeidet i Nav og i oppfølging av arbeidsledige. Jeg legger dette til grunne i begrepet sosialarbeider i Nav i oppgaven, da dette referer til mandatet og de tilhørende arbeidsoppgaver.

1.5.3 Anerkjennelse

Begrepets opprinnelse stammer fra den etymologiske betydningen av begrepet som definerer det i ulike måter å forstå det på. NAOB (2023) tar for seg to måter å forstå anerkjennelse. Den ene måten setter begreper i en juridisk og politisk sammenheng i den forstand at det handler om aksept, lovlighet, eksisterende og det å godkjenne noe som legitimt. Den andre måten handler det relasjonelle aspektet mellom mennesker, der ordets betydning handler om ros, bifalle og respekt. Sennett (2003) skriver også at respekt kan være et sosiologisk synonym til anerkjennelse. I anerkjennelsesteorien til Axel Honneth er ordet anerkjennelse et nyansert synonym til respekt (Skjefstad, 2015, s.64). I så måte kan det sies at begrepet lettere forstås i den konteksten det brukes. Andre måter å forstå anerkjennelse på kan være at det fungerer som et perspektiv eller en tilnæringsmåte, som en profesjonsetikk, et etisk grunnprinsipp, eller som verdi, grunnholdning, kunnskaper og ferdigheter (Skjefstad, 2015, s.65).

1.6 Oppgavens videre oppbygging

Jeg har redegjort for bakgrunnen til temaet i oppgaven, presentert problemstillingen og oppgavens avgrensninger, samt hvilken relevans dette har for sosialt arbeid og definering av sentrale begrep som brukes i oppgaven. I kapittel to beskriver jeg valg av litteraturstudie som metode og fremgangsmåten for hvordan jeg har undersøkt problemstillingen min. Deretter går jeg videre til å se på relevant teori for å belyse og tematisere problemstillingen i best mulig grad i kapittel 3 og 4. I oppgavens avsluttende kapitler vil jeg i kapittel 5 drøfte problemstillingen opp mot valgt litteratur og teori, mens i kapittel 6 vil jeg sammenfatte og

trekke fram de mest sentrale funnene, og helt til slutt vil jeg presentere mine refleksjoner og tanker i forhold til oppgaven.

2 Metode

En metode er et verktøy med formål om å innhente nødvendig og relevant informasjon. Dette er en fremgangsmøte som tar sikte på å løse problemer og gi ny kunnskap (Dalland, 2020, s.53). Det er mange fremgangsmåter for innhenting av informasjon, og i denne oppgaven har jeg brukt litteraturstudie som metode.

2.1 Litteraturstudie som metode

Fremgangsmåten og metodikken i litteraturstudie dreier seg om en systematisk og strukturert søk etter relevant litteratur, og. kritisk gjennomgang av materialet (Dalland, 2020, s.203). Dette gjøres ved innhenting av allerede eksisterende data, som fagkunnskap, forskning og teori om temaet en ønsker å undersøke. Videre gjør en seg kjent med litteraturen og de data som en har innhentet. Dataen en søker etter vil være påvirket av hva en ønsker å undersøke eller vite mer om. I oppgaven har jeg ikke brukt litteraturstudie som metode i streng vitenskapelig forstand, men har brukt momenter av metoden.

2.2 Litteraturens relevans og kildekritikk

Dalland (2020) skriver at kildekritikk handler om at en vurderer og reflekterer over kildene som anvendes. Dette er for at leseren skal få ta del i de overveielsene som er gjort med hensikt for å belyse gyldighet og relevans av litteraturen i forhold til temaet som belyses i forskningen. Det gjør at det stilles høye krav til innhenting, både i søk og vurdering, samt bruk av kilder. Jeg har etter beste evne etterstrebet dette ved å kontinuerlig vurdere kildenes pålitelighet og opphav. Jeg har nøye undersøkt hvem utgiver er, formålet med utgivelsen og hvilken metode som er brukt i kildene for dannelsen av ny teori. Dette være seg forskning, tidligere forskning, hvordan informasjon er innhentet, hvor informasjonen er hentet fra, og/eller om det er intervjusubjekter som har medvirket. Samtidig har jeg forsøkt å ha et kritisk blick til kildene, for å sikre relevans i forbindelse med problemstillingen min. Jeg vært svært opptatt av at kildene jeg har brukt faller inn under en eller flere av kriteriene fagfelleverdert, vitenskapelig artikler, utgitt i et tidsskrift, eller utgitt av forfatter som er ansatt i en kunnskapsinstitusjon. Dette gjelder også for kildene som jeg har funnet utenom søkeprosessen. Eksempel er dette pensum fra de ulike emnene i utdanningen, som er vurdert av de vitenskapelige ansatte ved NTNU, og andre artikler og rapporter som er skrevet og

utgitt av forskere innenfor spesifikke fagfelt. Det samme gjelder for kildene som er utenom dette, eksempelvis statistisk sentralbyrå, yrkesetiske grunnlagsdokument, utenlandske tidsskrifter, nettsider og bøker.

2.3 Søkeprosessen/fremgangsmåte

I prosessen med å finne relevant litteratur og forskning til problemstillingen min startet jeg med å utføre systematiske søk i ulike databaser. Jeg gjennomførte mine søk i databasene oria, idunn, Social Services Abstract og Sociological Abstracts. På denne måten fikk jeg flere muligheter til å innhente treffsikker litteratur, som også la til rette for muligheten til å fordype meg i det som var av relevans for problemstillingen. Jeg gjorde en del prøvesøk før jeg kom fram til problemstillingen. Jeg fant mye forskning om årsaker til arbeidsledighet, fraværende tilknytning til arbeidslivet, og annen litteratur som kan knyttes til problemstillingen og som kan drøftes i lys av anerkjennelsesteorien til Honneth. Jeg fant også en god del studier av sosialfaglig relevans der hans teori om anerkjennelse er brukt, som jeg også vil bruke i drøftingen.

Jeg brukte søkeordene «anerkjennelse», «arbeidsledig», «NAV», «utenforskap», «utdanning», «jobb», «brukermedvirkning» og «medvirkning» i søkene etter litteratur på norsk. I søkeprosessen av engelsk litteratur brukte jeg søkeordene «recognition», «user participation», «outsiderness», «outsider», «Workseeker» og «education». Både norske og engelske kilder er av relevans og for å sikre validitet i litteratursøket. Etter hvert som jeg søkte og undersøkte hvilken teori og forskning som kan kobles til problemstilling, begynte jeg med søkeprosessen for å finne litteratur til oppgaven, basert på daværende problemstilling.

I søkeprosessen har jeg benyttet meg av søketeknikken trunkering. Kirkehei og Ormstad (2013) skriver at denne teknikken kan brukes for ikke å måtte skrive alle staveformer og endringer i hvert søk når en søker i databasene, og gjøres ved at en erstatter siste del av søkeordet med en stjerne. Jeg også lest og undersøkt bøker og andre kilder, samt tidligere pensum som har vært gjennom studiet, som jeg har funnet av relevant for oppgaven. Jeg har lest i tidligere bachelor- og masteroppgaver i sosialt arbeid for å finne relevante kilder og forfattere som kan bidra med å belyse og finne holdepunkter for problemstillingen.

I begynnelsen av søkeprosessen prøvde jeg å kombinere ulike ord i søk i de ulike databasene. I det første søket brukte jeg søkeordene outsider* og recognition*, men ende opp med altfor mange treff og manglende relevans. Jeg utvidet søket med et ord til, men*. Dette gjorde jeg fordi jeg tenkte at det kunne gi flere relevante resultat da menn er i overtall av NEETs, men det gav ingen resultat av relevans. Søket gav 134 treff, hvor 6 artikler hadde overskrifter som jeg tenkte kunne indikere relevans for min oppgave. Jeg leste sammendragene til de 6 artiklene, og leste 2 av de i sin helhet. Jeg brukte de samme ordene i andre databaser, som gav forholdsvis 23 og 3 treff. Eksklusjonskriteriene jeg brukte var at det skulle være vitenskapelig, fagfelle vurderte artikler, utgitt mellom 2012-2022. Videre i søkeprosessen utvidet jeg mer og mer, og la til flere ord og ulike kombinasjoner. Jeg utførte et søk med søkeordene menn*, arbeid*, og utdanning*, som gav forholdsvis 6 treff, der jeg fant to av overskriftene til artiklene relevante. Leste både sammendragene og artiklene i sin helhet. Eksklusjonskriteriene i disse søkene var at de skulle være norske, vitenskapelig, fagfelle vurderte artikler, og utgitt i tidsrommet 2013-2023. Etter hvert som jeg begynte å finne relevante artikler med relevant teori, endret jeg et og et søkeord, og eksklusjonskriteriene. Jeg la til og kombinerte ord som utenforskap*, anerkjennelse*, arbeidsliv*, respekt*, rettferdighet* arbeidsledig*, rettigheter* og innpass*, med eksklusjonskriteriene utgitt mellom 2012-2023, og at det skulle være forskningsartikler. Der var det også varierende treff, med en variasjon fra 6 treff og helt til 259. Av leste sammendrag varierer det mellom 0 til 14, og relevante artikler som jeg leste i sin helhet varierer mellom 1 til 3.

3 Teoretisk perspektiv

3.1 Axel Honneths anerkjennelsesteori

I sin anerkjennelsesteori peker Honneth (2008) på tre grunnleggende former for anerkjennelse: kjærlighet, rettigheter og solidaritet, som blir til i det sosiale fellesskapet i ulike sfærer. I dette ligger det en forutsetning om gjensidighet og interaksjon mellom mennesker. Denne interaksjonen må karakteriseres i så måte at en blir gjenkjent som et individ, og at dette kommer til syne ved kroppslige uttrykk som forteller at du blir sett og at interaksjonen blir av positiv art (Honneth, 2008, s.104). Anerkjennelse er ifølge Honneth, et grunnleggende menneskelig behov. Videre definerer han anerkjennelse som fundament for det gode liv, og at mennesker formes gjennom opplevelsen av å motta dette fra andre i et felleskap. Her legges det også til grunn at i slike intersubjektive relasjoner er anerkjennelse en forutsetning for utvikling av identitet og positiv selvforståelse. Honneth (2008) beskriver denne identitetsdanningen som en utvikling gjennom ulike former for selvforhold. Disse formene er knyttet opp mot de ulike anerkjennelsesformene. Den ene formen er selvtillit, som er følelse av egen verdi. Den andre formen er selvrespekt, og den tredje er selvverdsettelse som handler om troen på egne evner i felleskapet.

3.2 Krenkelse/nedverdiggelse

Honneth (2008) beskriver hvordan forståelsen av anerkjennelse bunner i forståelsen av hva krenkelse innebærer. Krenkelse er anerkjennelsens motsats. Konsekvensene av krenkelser er at en mister mulighetene til utvikling en intakt identitet og for selvrealisering, dermed reduseres også personens sjanser til å utvikle selvtillit. Dette påvirker også hvordan personens sosiale verdi vurderes. Disse krenkelsen deler han inn i, som med anerkjennelse, tre ulike sfærer: kroppslige krenkelser, nektelse av rettigheter og nedverdiggelse av livsformer. I den private sfære, kroppslige krenkelser, kan dette handle om omsorgssvikt. Mangelen på bolig eller fast inntekt kan være krenkelser i den rettslige sfæren, altså nektelse av rettigheter. Den sfæren som innebærer nedverdiggelse av livsformer, kan krenkelser være mangelen på arbeid og fraværende anerkjennelse for sitt bidrag til samfunnet i form hva en kan (Honneth, 2007; Skjefstad, 2015).

3.3 Anerkjennelsesformen kjærlighet (den private sfære)

Det første nivået av anerkjennelse er kjærlighet (Honneth, 2008, s.101), og på dette nivået bekrefter individene hverandre gjensidig, og de er avhengige av hverandre med hensyn til hverandres behov. I kjærlighetsforhold menes alle primære relasjoner bestående av følelsesmessige bindinger mellom få personer etter mønster av relasjoner mellom barn og foreldre, vennskap og erotiske parforhold (Honneth, 2008, s.104). Dette spesielle anerkjennelsesforholdet i så måte er knyttet til en følelsesmessig verdsetting mellom individene. Honneth referer til Hegel sin formulering om hvordan kjærligheten må forstå som det «å være seg selv i en fremmed», og at dette kjærlighetsforholdet handler om balansen mellom avhengighet og selvstendig. Opprettholdelse av denne balansen er en forutsetning for at forholdet mellom to personer varer. I følge Honneth er det «å være seg selv i en fremmed» det mest grunnleggende mønsteret for alle former for kjærlighet og må forstås som det.

Fredrickson (2013) skriver at kjærlighet er en følelse som endrer bevisstheten din. Det gir en god følelse, som er med på å utvide bevisstheten din for omgivelsene og ovenfor deg selv. Kjærlige følelser gjør at en vektlegger forskjeller mellom en selv og andre i mindre grad, og din evne til å virkelig se andre på en helhjertet måte åpnes. I så måte kan kjærlighet sies å handle om kontakt mellom individer. Denne kontakt kan skje gjennom å åpne og lytte oppmerksomt til den andre, gjennom mimikk som et smil eller gjennom utveksling av blikk som karakteriserer gjennom ekte respekt og gjensidig verdsettelse. I sin anerkjennelsesteori påpeker Honneth at et sunt selvilde utvikles gjennom oppveksten i relasjoner med andre mennesker, og vi lærer å kontrollere og styre våre egne behov og følelser gjennom anerkjennelsesrelasjoner i kjærlighet.

Falkum et al. (2011) referer til Honneth i sin formulering om at selvillit som er grunnleggende for relasjonelle tilknytninger utvikles gjennom emosjonell og kroppslig anerkjennelse i trygge og kjærlige relasjoner til nære omsorgspersoner. Den ubetingede kjærligheten som vi opplever i disse relasjonene bidrar til at vi lærer å elske oss selv, og at den er balansert og uten større grad av selvhevdelse eller avhengighet til andre. Denne erfaringer er nødvendig for å kunne opptre autonomt i det offentlige liv (Honneth, 2008, s.116). Kjærlighet er en emosjonell anerkjennelse mellom enkeltindivider, mens rett og anerkjennelse i større grad går over i menneskers prinsipielle likeverd.

3.4 Anerkjennelsesformen rettigheter (den rettslige sfære)

Å forholde seg positivt til seg selv handler om selvrespekt (Honneth, 2008, s.129). Dette oppnås ved at i den rettslige anerkjennelsen erfarer subjektet å kunne betrakte seg selv som en person, i likhet med alle andre medlemmer av felleskapet, som innehar egenskapene som kreves for å kunne delta i en diskursiv viljedannelse. Honneth (2008) støtter seg til Mead og Hegel i forståelse av rett og anerkjennelse om at vi bare kan forstå oss selv som rettsinnehavere hvis vi erkjenner hvilke normative forpliktelser vi har ovenfor hverandre. I besittelse av slike individuelle rettigheter betyr det at en kan fremsette sosialt aksepterte krav, og på den måten kan det enkelte subjektet bli bevisst på å nyte respekt fra alle andre på en legitim måte. Rettighetene er av slik offentlige karakter som gjør at rettsinnehaveren kan utvikle selvrespekt, fordi de gir innehaveren fullmakt til å handle i så måte at det kan oppfattes av interaksjonspartnere. Rettslig anerkjennelse er fundamentert på en kognitiv innsikt i den prinsipielle likeverd i alle mennesker. Jakobsen (2013) skriver at selvrespekt, i likhet med selvtilit, er ikke medfødt, men tilegnes gjennom sosialiseringssprosess og intersubjektiv anerkjennelse, altså gjensidig.

3.5 Anerkjennelsesformen solidaritet (den solidariske sfære)

Den tredje formen for anerkjennelse er sosial verdsettelse (Honneth, 2008, s.130). Her er det individets særegenhet som er helt sentralt. En vellykket identitetsdannelse bygger, som vi har sett så langt, på kjærlighet og respekt, men den må også bygges på utvikling av personlige egenskaper og ferdigheter. Disse spesifikke egenskapene og talenter bidrar til samfunnet gjennom arbeidslivet og andre sosiale fellesskap (Honneth, 2008, s.131). Utviklingen av dette hos enkeltpersoner henger sammen med verdisynet samfunnet har på de evner personer innehar, hevder Honneth. Denne utviklingen skjer også gjennom samfunnets erfaring om hvilke talenter som er verdifulle. Jakobsen (2013) referer til Honneth når han skriver om et solidarisk samfunn som ikke avviser eller undervurderer utilsiktede ytelser til samfunnet, men der så mange som mulig av verdifulle ytelser og egenskaper fanges opp og anerkjennes i det offisielle velferdsnett. En utvidelse av dette velferdsnett er en samfunnskultur der borgere har en solidarisk tilnærming til andre samfunnsborgeres bidrag (Honneth, 2008, s.138).

Honneth (2008) skriver at sosial verdsetting handler om egenskaper av spesiell art som skiller menneskene fra hverandre. Denne sosiale verdsettingen innehar en sosial følelsesmessig tiltro

til individet. Solidaritet forutsetter at de tilhørende sosiale forholdene preges av symmetrisk verdsetting mellom individualiserte og autonome subjekter. Det handler om gjensidig betrakte hverandre i verdier som anser den andres ferdigheter og egenskaper som betydningsfulle for den felles praksisen. I denne sammenheng må symmetri bety «.. at ethvert subjekt uten kollektive graderinger får mulighet til å erfare sine egne prestasjoner og ferdigheter som verdifulle for samfunnet» (Honneth, 2008, s.138). I solidarisk forstand betyr at deltagelsen ikke bare er av passiv toleranse for de andre, men har en affektiv side ved personens deltagelse der de individuelle særegne ferdighetene og egenskapene inngår.

4 Forståelsen av faktorer som påvirker

Det kan være mange faktorer som påvirker til at neets havner i den situasjonen de er i. Det kan skyldes belastninger på flere områder i livene deres, og dette øker risikoen for utvikling av utfordringer knyttet til helse (Mæstad et al., 2022, s.26). Slike belastninger kan være utfordringer knyttet til sosiale- og økonomiske forhold, som manglende sosial tilhørighet eller lav økonomisk stand. Andre områder som kan bli belastet er oppnåelse og gjennomføring av skolegang og utdanning, samt tilknytning og erfaring i arbeidslivet. Livskvaliteten til mennesker påvirkes av mange ulike forhold. Bonathan et al. (2013) peker på at fysisk og psykisk helse kan sies å være en særlig medvirkende faktor til dette, som også har en stor betydning for hvordan mennesker håndterer og mestrer andre områder og aspekter i livet.

Livsløpet til oss mennesker formes fra barndommen, videre i oppveksten, og senere i ungdomsårene og helt til overgangen til voksenlivet (Langøy et al., 2016; Kane, 2017; Vogt, 2020). Denne overgangen preges av økende grad av selvstendighet for de som lykkes med det, og for de som mislykkes byr det på utfordringer. Langøy et al. (2016) peker på at NEETs som ikke mestrer eller får den smidigheten i overgangen vil kunne få problemer med integrasjon i arbeidslivet. Netts som har vansker knyttet til sosiale- og emosjonelle forstyrrelser sliter i større grad med sosiale problemer, problematferd, og har lavere sosial kompetanse (Befring & tungen, 2004, s. 253).

Det handler om evnen til å se, forstå og kommunisere sine behov og ressurser, stå opp og snakke for seg selv, sette seg egne mål og arbeide mot dem, samt vurdere egen fremdrift og resultater, og fleksibilitet til endringer (Carter et al., 2006; Stenberg, 2007). Dette gjør at neets med denne typen vansker er særlig sårbare. Langøy et al., (2016) sine resultater viser at dette er knyttet til en sammenheng mellom vanskenes karakter, tolkning og respons på vanskene fra omgivelsene og strukturelle forhold.

5 Drøfting

I dette kapittelet vil jeg drøfte problemstillingen:

«På hvilken måte kan Axel Honneths teori om anerkjennelse bidra til å styrke unge arbeidsledige sine muligheter til arbeid ved hjelp fra Nav?»

5.1 Anerkjennelsesformen kjærighet

Honneth (2008) skriver om kjærighet som det mest grunnleggende for å kunne skape relasjoner med andre mennesker. Dette handler om å bli elsket og verdsatt som den man er, samt erfare omsorg, empati og emosjonell hengivenhet. I så måte kan en stabil, trygg og god oppvekst karakteriseres ved tilstedeværelse av vedvarende trygg og stabil tilknytning til omsorgspersoner, gode rollemodeller, og at en vokser opp i et nærmiljø med boforhold som er velfungerende. Håkonsen (2020) presiserer at utvikling av selvet, altså selvfølelse og evne til å tilpasse seg virkeligheten, starter tidlig i barneårene og skjer i samhandling med oppvekstmiljøet og de relasjonelle erfaringene med omsorgspersoner. Dette er måten barnet blir sett, hørt og forstått på, og graden av internalisering av det følelsesmessige klimaet i omgivelsene en vokser opp i. Tetzner (2020) mener at dette omsorgsmiljøet påvirker og blir en del av vår identitet, selvoppfatning og personlighet. Sett i lys av Honneths begrep om kjærighet sammenfaller begge disse fremstillingene av utvikling med det, og det samtidig beskriver viktigheten av adekvate vilkår i oppveksten, samt læring gjennom barneårene som forutsetning for opplevelsene av egenverd.

5.1.1 Selvets relasjonelle aspekt

I følge Honneth (2008) handler kjærighet om og må forstås som en gjensidig relasjonell verdsetting, som bygger på forholdet mellom avhengighet og selvstendighet. Dette handler om kontakten mellom mennesker. For sosionomen i Nav og NEETs er det relasjonelle aspektet i samhandlingen helt avgjørende for å styrke mulighetene til arbeid for brukeren. Houge (2020) hevder at behovet for å bli hørt, sett og anerkjent alltid er til stede og vil variere avhengig av hvem man inngår i relasjon med. Behovet fungerer som en beskyttelsesfaktor for selvet vårt, og vi mennesker beskytter vår selvfølelse for alle trusler mot det. Hvordan kan sosionom i Nav møte NEETs i så måte at de ikke opplever relasjonen som en trussel mot seg selv? En

andel av de har en bakgrunn som er karakterisert ved flere mangler gjennom oppveksten, og blant annet er dette stabile, trygge og gode relasjoner til andre. Sogne (2021) presiser også hvor viktig det er med trygghet i relasjoner når livet blir vanskelig, og at disse relasjonene også er bygget på tillit og følelse av tilknytningen og troverdighet. Thrana (2014) trekker også dette fram fra sitt arbeid med utsatte unge. Hun beskriver hvordan det å bli sett og anerkjent som et selvstendige individ er viktig for å oppnå kjærlighet i relasjon til sosialarbeider. Det er også en forutsetning for de unges egen deltakelse og medvirkning i hjelpearbeidet. I så måte kan det sies at linjen mellom avhengighet og selvstendighet er tynn i slike relasjoner. Dermed kan dette være med på å speile viktigheten av gjensidighet og anerkjennelse i form av kjærlighet, både i retten om å være seg selv, graden av medvirkning, og samtidig oppleve støtte for en anerkjennende relasjon til sosialarbeideren.

5.1.2 Integritetens fundament

Ellingsen & Skjefstad (2015) viser til Honneth når det presiseres at selvtilliten, selvrespekt og selvaktelse styrkes gjennom å oppleve anerkjennelse. En arbeidsrelasjon som er bygget på anerkjennelse mellom sosionom i Nav og NEETs kan denne økte selvtilliten bidra til at de uttrykker sine meninger lettere og står på sine rettigheter. Det kan også øke medvirkningen fra brukeren, skriver Skjefstad (2012). Kane et al. (2017) skriver at NEETs kan preges av ulike livshendelser, knyttet til mangel eller tap av mestring, og gjennomgående lav selvtillit og dårlig selvbilde helt fra barndommen. Hvordan kan sosionom i Nav tilrettelegge for at relasjonen til NEETs også inkluderer deres livshistorie og deres stemme?? At NEETs opplever respekt og anerkjennelse, samt blir sett og hørt, i samhandling med Nav, vil kunne øke deres selvtillit, troen på seg selv gjennom tilhørighet og mestring. I arbeidet med å indentifisere ressurser og svakheter hos NEETs kreves det en god relasjon, et godt samspill, god kommunikasjon og evnen til å ta den andres perspektiv, gjennom å bli kjent og etablere tillit mellom sosionom og bruker (Glemmestad, 2021; Levin & Ellingsen, 2015; Solheim, 2020). Å ha et helhetlig blikk på situasjonen til brukeren, og samtidig sette av nok tid til å kunne etablere en hensiktsmessig samarbeidsrelasjon er også viktig.

5.1.3 Tilknytning i nære og kjærlige relasjoner

Kjærlighet i anerkjennelse kan ha mange former, og kan erkjennes på mange måter. Denne oppstår i kjærlige og trygge relasjoner til nære omsorgspersoner, skriver Honneth (2008).

Kjærlighet er en også en forutsetning for å beskytte og sikre gode og trygge oppvekstvilkår (Barnevernsloven, 2021, §1-1). Denne tilknytningen påvirker også menneskers følelsesmessige og sosiale evner, og definerer hvordan vi mennesker opplever oss selv sosiale vesener (Brandtzæg et al., 2020). Disse evnene danner grunnlaget for vår selvtillit som gjør at vi lærer å elske oss selv og får autonom posisjon i det offentlige rom. I denne forbindelse handler kjærlighet om å bli sett og hørt den man er. Thrana (2016) trekker også fram dette, og samtidig kommer hun med sitt bidrag i debatten om kjærlighetsbegrepet i sosialt arbeid. Hun hevder at en forståelsesmåte for kjærlighet i sosialt arbeid bør inngå i fagkompetansen til sosialarbeidere. For NEETs som ikke har opplevd eller har manglende erfaring med trygge og nære omsorgspersoner vil de kunne oppleve vansker knyttet til opplevelsen av å bli inkludert og å ha troen på seg selv som et autonomt individ i relasjoner til andre, som i møte og i samhandling med NAV. Natland et al. (2019) trekker fram betydningen av det relasjonelle i hjelpen mot målet om arbeid. Dette handler om at sosialarbeider i NAV møter brukerne på en måte som anerkjenner situasjonen de er i og tar de på alvor, og et fundament for inkludering og ivaretagelse. Dette individ- og ressursperspektivet trekker også Barne- og likestillingsdepartementet (2009) fram, i tillegg til inkludering basert på dette anses som en strategi for mobilisering av ressurser. Aase et al. (2018) støtter opp om dette, og presiserer en motsetning der negative belastninger tidligere i livet vil kunne gi konsekvenser senere i livet, blant annet knyttet til sosial mistilpasning. Denne formen mistilpasning handler også om mangelen av troen på seg selv og manglende opplevelser av gode, trygge og anerkjennende relasjoner med omsorgspersoner, og kan sees som et resultat av mangelen på kjærlighetsrelasjoner, ifølge Honneth (2008). I så måte vil et slikt anerkjennende perspektiv kunne bidra positivt til å styrke NEETS selvtillit i arbeidsrelasjonen til sosialarbeider i NAV og styrke deres tro på seg selv og muligheter for å komme i arbeid.

5.2 Anerkjennelsesformen rettigheter

5.2.1 Informasjon og medvirkning for likeverdighet

Honneth (2008) skriver at rettigheter handler om å anerkjenne mennesket som et fritt og rasjonelt menneskelig rettssubjekt. Falkum et al (2011) skriver at denne rettslige anerkjennelsen kan forstås som tegn på sosial respekt, og bruker Honneth i sin presisering om at dette også er en forutsetning for utvikling av selvrespekt, som handler om å respektere hverandre som rettsinnehavere. Ellingsen & Skjefstad (2015) skriver at det kan være mange

forhold som gjør at rettsstatusen til mennesker blir utfordret. Dette kan dreie seg om tilfeller der mennesker nektes eller fratras bestemt rettigheter, eksempelvis medvirke i egen sak ved oppfølging fra Nav, muligheter for tilværelse i fellesskap med andre, eller manglende informasjon og opplysning etter loven (Helse- og omsorgstjeneloven, 2011, §§ 1, 3 og 4). For NEETs vil det i deres situasjon handle om retten til å medvirke og få informasjon om rettigheter og plikter, samt realisering og hvordan benytte seg av disse, ved arbeidsrettet oppfølging hos Nav. I NAV-loven (2006, §§1 og 4) fremgår det blant annet et hvert menneske skal møtes med respekt, og motta bistand som bidrar til sosial og økonomisk trygghet, og samt fremme overgang til arbeid og aktiv virksomhet. Sosialarbeider i Nav kan i så måte bidra til å styrke NEETs muligheter for å komme i arbeid ved å gi god informasjon om hva lovverket sier, hvilke forventninger og krav Nav setter for arbeidsrettet oppfølging, og samtidig ivareta likeverdighet. FNs bærekraftsmål (FN, 2020) 4, 8 og 10 presiserer også at alle mennesker skal ha rett på anstendig arbeid, redusere ulikhetene i fordeling av ressurser for å leve et godt liv, særlig de marginaliserte, og tilgang til god utdanning basert på inkludering og rettferdighet. Målene understreker viktigheten av sosial rettferdighet som er fundamentert i sosial beskyttelse, sosial dialog og ivaretagelse av grunnleggende rettigheter og prinsipper. Dette for å sikre mennesker trygge og gode muligheter til inklusjon i arbeidslivet, og kan ses i tråd med Honneth (2008) sin konkretisering av rettslig anerkjennelse der menneske blir anerkjent ved sosial respekt og som et selvstendig og autonomt rettssubjekt.

5.2.2 Aktivitetspliktens tvetydighet

Hvis rettslig anerkjennelse skal kunne forstås som sosial respekt, slik Falkum et al (2011) skriver, forutsetter det at rettssubjektet er i en posisjon til å kunne motta det. En slik posisjon krever både økonomisk og materielle ressurser. NEETs sin situasjon vitner om at de ikke har overflod av hverken den ene eller den andre delen, som gjør at mange av dem er avhengig av ytelser fra sosialtjenesten (Kane et al., 2017, s.124). For personer under 30 år er et av vilkårene for å kunne motta økonomisk ytelse aktivitetsplikt. Betyr det at retten til å motta økonomisk ytelse kun er for dem som innfrir aktivitetsplikten? De som ikke innfrir dette vilkåret, mister de retten til økonomisk ytelse? Sosialtjenesteloven skal bidra til sosial og økonomisk trygghet, bedre levekår for vanskeligstilte, og forebygge sosiale problemer (Sosialtjenesteloven, 2009, §1). Dette betyr at mottakere av økonomiske ytelser også skal få mulighet til å leve og bo selvstendig, og ytelsene skal bidra til å fremme overgang til arbeid og sosial inkludering, samt mulighet til aktiv deltakelse i samfunnet. Hva skjer da med retten

til selvforsørgelse, muligheten til et selvstendig liv, og muligheter for deltakelse i samfunnet? Rettslig anerkjennelse kan også sies å handle om likeverd og likestilling. I relasjonen mellom sosialarbeider i Nav og NEETs vil slike verdier kunne være helt avgjørende for en anerkjennende relasjon og ivaretagelse av autonomi, og som også bidrar til å styrke NEETs muligheter til å komme arbeid.

5.3 Anerkjennelsesformen solidaritet

Honneth (2008) mener at solidaritet handler om å verdsette den enkelte som en person med ressurser, talenter og egenskaper av grunnleggende verdi i bestemte fellesskap. Denne anerkjennelsen får vi i sivilsamfunnet, gjennom arbeidslivet eller annet sosialt fellesskap (Skjefstad, 2012, s. 63). Dette handler om at en tar del i livsbanene til hverandre, og at alle får mulighet til å se seg selv som en verdi for samfunnet gjennom sine personlige prestasjoner og evner, samt at en blir sett, respektert og ansett som en aktiv medborger i samfunnet. Krokstad (2021) presiserer viktigheten av anerkjennelse for å få flere i arbeid, og da spesielt de som er helt utenfor eller de som av ulike grunner har falt utenfor. I det vektlegges menneskeverdet som rammeverk for å ivareta opplevelsen av å være verdifull, og at arbeidet en utfører har en verdi og at en kjenner seg selv verdsatt i arbeidet.

5.3.1 Fellesskap gjennom utdanning

Når en skal bli anerkjent som en aktiv medborger, slik Honneth (2008) beskriver det, krever det at en har en form for arbeid som er av verdi i samfunnets øyemed. Dette handler også hvordan en forstår seg selv sammen med andre, hva en kan, og hva en kan bidra med i konkrete fellesskap. Styrkingen for å øke kompetanse for arbeidsdyktige vil kunne inkludere flere i arbeidslivet (Meld. St 32 (2020-2021)). Dette dreier seg om økt innsats og fokus på fullføring av opplæring i grunnskolen og videregående opplæring. Kompetanseheving kan være et alternativ for sosial inklusjon og verdsetting, men hvordan kan dette bidra til at NEETs styrket sine muligheter til arbeid ved hjelp fra Nav? I en arbeidsrelasjon mellom NEETs og sosionom i Nav kan dette gi gode forutsetninger for at brukeren kan få styrket sine muligheter til arbeid. Brukere har da mulighet til å øke sin arbeidsrettede kompetanse basert på individuelle særegenheter, valg og ressurser. Det kan også bidra til anerkjennelse ved inklusjon i arbeidslivets fellesskap, med tilhørende respekt og posisjon som aktiv samfunnsborger. Det vil kunne gjøre at NEETs opplever og oppdager hvem de personlig er i

fellesskap med andre, hva de kan bidra med, skape nye relasjoner og gjør de i bedre stand til å få jobb, som er tråd Navs målsettinger som inkludering, arbeid og velferd (St. Meld. 9 (2006-2007)). Med blikk på Honneth (2008) sin anerkjennelsesteori viser dette at opplevelsen av å være verdifull, bety noe for andre, og få være den du er, med dine evner og egenskaper, kan oppnås gjennom utdanning og økt kompetanse.

5.3.2 Arenaer for fellesskap

I opprettholdelse av velferdsstaten er arbeid og yrkesaktivitet ansett som en forutsetning for selvforsørgelse og selvfølelse. Tillit og troverdighet er nært knyttet til rettferdighet og fellesskap og bygger på et moralsk solidarisk tankesett der velferdsstatens viktigste byggestein er arbeid (Kjølørød, 2010; Stjernø & Øverbye, 2012). Arbeid betyr at en kan bidra med noe som er ansett som relevant og en høster anerkjennelse og respekt for det, som i neste ledd gjør at arbeid bygger og er betydningsfull for sosial status og identitet, og opplever tilhørighet i samfunnets fellesskap. I arbeidsrettet oppfølging hos Nav, er en av forpliktelsene at en deltar i tiltak eller aktivitet som styrker ens muligheter for å komme i arbeid (Lidén & Trætteberg, 2019, s. 9). Dette kan være avklaring, kvalifisering, opplæring, arbeidsmarkedsopplæring, yrkesrettet opplæring, utdanning eller arbeidstrening (Stand et al, 2020, s. 63). Hva kan Nav gjøre å øke mulighetene for NEETs til dette fellesskapet, og samtidig bidrar til innfrielse av aktivitetsplikten? I arbeid for å forebygge dette utenforskapet kan Nav bidra til å skape arenaer for NEETs, der de opplever inkludering, mestring, anerkjennelse og tilhørighet. Slike arenaer kan være ulike arbeidsplasser, arbeidsverksteder, og jobbklubber (Skjefstad, 2007; Strand et al., 2020). Å lykkes i dette arbeidet krever det at sosialarbeider møter NEETs med «hele seg». Dette handler om å være ekte, ærlig og er til å stole på, og det er viktig at relasjonen er tillitsfull, respektfull og gjensidig anerkjennelse for den man er (FO, 2019; Skjefstad, 2007). Slike arenaer kan bidra til at NEETs får opplevelsen av å være en ressurs i noe meningsfylt, med sine talenter og egenskaper, og at de er en del av og opplever tilhørighet til et fellesskap. De opplever å bli anerkjent som verdifull, og forstår seg selv sammen med andre. Støtten de får fra sosialarbeider kan være med på å bidra til å øke troen på seg selv, og styrke deres muligheter for arbeid etter et slikt arbeidsrettet tiltak. I så måte tilrettelegger slike arenaer for at solidaritet kan utspille seg, slik Honneth (2008) beskriver den. I motsetning har Nav møtt kritikk for sitt arbeid med slike arbeidsrettede tiltak. Det dreier seg om de tilfeller der slike arenaer ikke bidrar til slik solidaritet. Det kan det handle om Nav sitt arbeid i større grad handler om å nå måltall internt og at aktivitet er viktig for nærmest enhver pris. Skjefstad

(2015) skriver at dette kan føre til såkalt «tiltakstretthet». Dette kan skyldes at slike tiltak har manglende tilrettelegging for NEETs, da de kan oppleves som lite meningsfylt og upassende. Videre vil denne opplevelsen av manglende tilhørighet og meningsfylt aktivitet i et fellesskap kunne bety redusering av selvtillit og opplevelsen av å ikke bli møtt med anerkjennelse og respekt, samt i ytterste konsekvens bidra til å opprettholde utenforskap for NEETs.

5.4 Anerkjennelsesformen krenkelse

Anerkjennelse og krenkelser er ikke kun motsetninger, men det er aspekter i det sosiale liv som påvirker og bestemmer menneskets identitet (Honneth, 2008, s.140).

Nilsen & Reiso (2011) skriver at de som finner seg arbeidsledig både må forholde seg til egne forventninger til eget liv og svekket selvfølelse. I sosiale situasjoner brukes tilknytning til arbeid som en selvrepresentasjon og selvforståelse. Dette påvirker den psykiske helsen, både følelsen av mindreverdighet, og eksklusjon av muligheter til å nyttiggjøre seg av fellesskapet goder og redusering i egen selvrealisering. Hvordan påvirker dette NEETs sine relasjoner til andre og deres selvtillit? Dette kan resultere at deres selvtillit reduseres ytterligere og at de relasjonene de inngår i blir utfordrende. Roballo (2022) hevder at manglende anerkjennelse kan resultere i en svekkelse av menneskers evner til å ta kontroll over egne handlinger, opplever en reduksjon av likeverdighet med andre samfunnsmedlemmer, og ulike former for sosial avvisning. Fravær eller manglende tilhørighet til arbeidslivet og andre sosiale fellesskap kan gi innvirkning og påvirke menneskers ære og verdighet. Krenkelse kan gå ut over egen person som i hvem vi er og hvordan andre oppfatter oss, og kan også føre til opplevelser av sosial eksklusjon og manglende muligheter til utøvelse av rettigheter.

5.4.1 Skammens krenkelser

Anerkjennende kommunikasjon er helt sentralt i møter mellom NEETs og sosionom i Nav. Aamodt (2004) skriver at krenkelser i slike møter kan være følelsen av å ikke bli tatt på alvor, manglende respekt og gjensidighet, samt fravær av tillit og anerkjennelse. NEETs integritet og identitet kan bli ivaretatt ved at sosionomen tar de på alvor, at relasjon oppleves som tillitsfull, og at de blir møtt med oppriktighet. I motsetningen, hvilke krenkelser kan oppstå hvis sosialarbeider ikke har dette i sin sosialfaglige praksis? Farstad (2020) bruker begrepene akutt skam og vond skam. Førstnevnte skjer i situasjoner der mennesker blir flaue og skamfulle over egen fremtreden, der frykten for å bli sett på med blikk som er av

nedverdiggende, dømmende eller kald karakter. Den andre oppstår når vi opplever at vår skjørhet, sårbarhet og avhengighet ikke blir beskyttet og vernet om. Dette kan være i relasjoner og situasjoner til andre der vi ikke møtes med våre forventning og behov for anerkjennelse, respekt, omsorg og likeverd (Farstad, 2016, s.38). Denne formen for krenkelse kan danne et uheldig grunnlag for arbeidsrelasjonen mellom sosionom i Nav og NEETs. Hva kan gjøres å unngå at skam i så måte oppstår? Krenkelser av slik karakter kan unngås ved at sosionom i Nav møter NEETs med en ektefølt forståelse og anerkjenner de livserfaringer og belastninger de bærer med seg. Samtidig kan anerkjennelse av deres håp, drømmer og ressurser være viktige faktorer for å styrke NEETs muligheter til arbeid.

5.5 Psykososiale vansker og livsløpsutvikling

Mennesker som er på utsiden av arbeidslivet kan ha manglende inklusjon på andre sosiale arenaer. De opplever også fravær av relasjonelle forhold, lav selvfølelse og manglende mestring. Fyhn et al. (2021) bruker betegnelsen «frakoblingprosessen» for å beskrive disse forholdene, og vektlegger hvordan neets-medlemmer som har psykososiale vansker beskriver livsløpsutviklingen som resultat for at de finner seg utenfor arbeidslivet og manglende skolegang og lavt utdanningsnivå. Dette handler om avskårne og brutte relasjoner i ulike former, blant annet omsorgssvikt, mobbing, utenforskap, ensomhet, og problematiske familieforhold. En andel med psykososiale utfordringer er langtidsmottakere av økonomisk sosialhjelp (Heggebø et al., 2020, s.70). Et av de overordnede målene i ytelsen er «hjelp til selvhjelp». Kvalifiseringsprogrammet ble lansert for å rekruttere de som står i fare for å bli eller er blitt avhengig av økonomisk sosialhjelp. Programmets formål er at det skal bidra til at flere av de med sosiale- og helsemessige utfordringer kommer i arbeid og aktivitet ved hjelp av et individuelt tilrettelagt tilbud, med tett oppfølging og arbeidsrettet trening og praksis gjennom arbeidsmarkedstiltak (Heggebø et al., 2020, s. 71). En andel av de som havner under NEETs-kategorien har komplekse utfordringer knyttet til psykososiale vansker, som gjør at de har behov for ekstra tett oppfølging som er individuelt tilrettelagt. I så måte vil det være naturlig å stille spørsmål om på hvilken måte kan denne tette individuelle oppfølging bidra til å styrke deres mulighet til arbeid? KS (2019) skriver at tett og helhetlig oppfølging i sosialtjenesten handler om at oppfølgingen av brukeren skal innbefatte flere områder av livene deres. For å lykkes med dette må sosialarbeider evne å se hele mennesket, og inkludere og anerkjenne de ulike rollene det inngår i. Dette kan dreie seg om at brukeren mottar hjelp fra flere tjenester, som også blir en forutsetning for å avklare brukerens behov, forventninger

og mål. En slik praksis kan sies å være å tråd med sosialfaglig praksis som handler om å ha en anerkjennende, verdig og inkluderende helhetlig tilnærming til mennesket.

Familierelasjoner, nettverk, boforhold og kompetanse er viktige forhold for å se hele livet til mennesker. Samarbeid med andre sektorer, god kartlegging av brukerens tjenestebehov og ønsker, samt avklare forventinger for hvordan samarbeidet skal fungere best mulig og en felles forståelse av målet for oppfølging kan bidra til at sosionom i Nav lykkes med å styrke NEETs muligheter til arbeid.

5.6 Kritikk av Axel Honneths teori om anerkjennelse

Honneth har sine kritikere. Nancy Fraser stiller seg kritisk til Honneth sin teori (Fraser & Honneth, 2003, s.11). Fraser sin rettferdighetsteori baserer seg på rettferdighet som måles i personers og gruppers faktiske mulighet til være deltakende i samfunnslivet på lik linje med andre, ved at samfunnsinstitusjoner må utformes for slik samfunnsdeltakelse. Prinsippet om deltakelse på like vilkår skal være gjennomgående blant annet i politisk deltakelse, kulturelle fellesskap og allmenne sosiale aktiviteter. Hun argumenterer for et tredimensjonalt rettferdighetsbegrep som inneholder omfordeling, anerkjennelse og representasjon, og i motsetning et tredimensjonalt urettferdighetsbegrep som inneholder økonomiske urettferdighet, mangel på anerkjennelse og mangel på representasjon. Dette kan manglende deltakelse på like vilkår ses opp mot. Hun knytter sitt tredimensjonale rettferdighetsbegrep til moralsk respekt, som fordrer at alle skal kunne ha lik samfunnsdeltakelse på alle nivåer i samfunnslivet. Samtidig er hun kritisk til at urettferdighet kun handler om manglende anerkjennelse alene, og begrunner dette med at mye av urettferdigheten også er forårsaket av en mer globaliserte markedsøkonomi, som skaper større klasseskiller og ulikheter i velferd.

I Fraser & Honneth, (2003) skriver hun at sosioøkonomisk urettferdighet kan bekjempes gjennom økonomisk omfordeling, og at krenkelser må møtes med anerkjennelse, plass til mangfold og likeverd. Hvordan kan hennes modell bidra i arbeidsrelasjon til sosialarbeidere i Nav og NEETs for å styrke deres muligheter til arbeid? Kojan (2016) hevder at teorien til Fraser kan brukes som referanseramme for å forstå det komplekse i menneskers liv og at livsbetingelser formes i et samspill av flere løp. Dette har betydning for muligheten mennesker har til å kunne delta på like vilkår. Hun peker på Frasers mening om representasjon, der hun mener at mennesker kan holdes helt eller delvis utenfor de formelle og

uformelle arenaene i samfunnet (Kojan, 2016, s.58). Dette kan i praksis bety at mennesker gis tilgang på materielle ressurser de har behov for, at de ikke krenkes, ignoreres eller stemples på bakgrunn av deres kulturelle tilhørighet og møtes med anerkjennelse og likeverd for det mennesket de er. For NEETs kan dette handle om at de gis integritet i sin sak, med mulighet til å fremme sine tanker og meninger, og ikke krenkes basert på personlige karakteristikk. For sosionom i Nav kan dette handle om det særlige ansvaret om å ikke overprøve eller ikke ha brukerens ord med i avgjørelser som direkte angår dem. I en arbeidsrelasjon mellom sosionom i Nav og NEETs kan ivaretagelse av disse tiltakene styrke deres muligheter til arbeid, på den måten at endringsarbeidet bidrar til frigjøring av urett og sosiale problemer for brukeren, ved at de i arbeid vil motta anerkjennelse og de samme godene som andre.

6 Avslutning og refleksjoner

I oppgaven har jeg undersøkt hvilke faktorer som bidrar til at NEETs har fraværende tilknytning til arbeidslivet, og hvordan deres muligheter til inklusjon kan styrkes med hjelp fra Nav. Jeg har drøftet dette i lys av Axel Honneth sin teori om anerkjennelse, og knyttet det opp mot ulike forhold som kan oppstå i dette samarbeidet. Gjennom ulike rapport, studier og forskning pekes det på mange utfordringer til gruppens fravær, blant annet oppvekstvilkår, mobbing, utenforskap, ensomhet, lav selvtillit og svak tro på seg selv, samt manglende opplevelser til støtte og mestring, og manglende erfaring fra arbeidslivet og gjennomføring av skolegang. I rapporter som har studert likhetstrekk for denne gruppen i Skandinavia, fremgår mange av de samme utfordringene. Det pekes på at en andel av norske NEETs har særlig utfordringer knyttet til psykososiale vansker. Nav har gjennom flere politisk dokumenter og hjemlet i lov, et særlig ansvar for å bistå denne gruppen til å komme i arbeid. Det er utviklet en rekke tiltak for gjennomføring av dette. Til tross for økt satsning er det fremdeles mange som ikke er i arbeid eller har utsikter for arbeid etter gjennomført tiltak.

På hvilken måte kan Axel Honneths teori om anerkjennelse bidra til å styrke arbeidsledige sine muligheter til arbeid ved hjelp fra Nav? Den kan bidra til dette på ulike måter i særlig relasjonsarbeidet og med fokus på å stryke deres tro på seg selv, sine innehavende egenskaper, ressurser og evner. Faktorene bidrar også til å redusere mulighetene for krenkelser. NEETs beskriver behovet for menneskeverdet i arbeidsrelasjon til sosialarbeider i Nav. Dette er særlig forhold som å bli sett og hørt, møtt med verdighet, og anerkjent for det menneske man er, og at sosialarbeider evner å se helhet i situasjon, hele mennesker med sin livshistorie, samt medvirkning og opplevelse av støtte og mestring. Dette styrker integriteten til brukeren i egen sak. Her vil også nok tid til å etablere en relasjon basert på tillit og respekt kunne bidra til kjærlighet i relasjonen. I et slikt samarbeid er anerkjennelse for brukerens rettigheter og autonomi svært viktig. Dette leder til at brukeren i større grad tar del i det arbeidsrettede tiltaket og opplever seg som verdifull, både som menneske og i arbeidet. Gode sosialfaglige egenskaper, mestring av mellommenneskelige relasjoner og anerkjennende kommunikasjon er fundamentalt i arbeidet med NEETs. Dette kan bidra til brukeren skaper nye relasjoner og opplever å være en del av et fellesskap, som på sikt kan gjøre de i stand til å komme i arbeid, eller utdanning. Honneths utsagn i begynnelsen av oppgaven om at mennesker er avhengige av å erfare anerkjennelse for å kunne være menneske har betydelig legitimitet i så måte.

Nancy Fraser på sin side retter et kritisk blikk til teorien til Honneth. Han vektlegger anerkjennelse som et menneskelig behov, og fundamentet for det gode liv. Fraser peker på at anerkjennelse handler om å utjevne urettferdighet der mennesker nektes adgang til å delta på like vilkår. Hennes poeng kan også være til nytte i arbeidsrelasjonen mellom sosialarbeider i Nav og NEETs. Det vil kunne bidra til å styrke NEETs selvstendighet og status om rettsvesener, i egen sak. Samtidig vil det kunne bidra til de opplever anerkjennelse for sitt arbeid og får tilgang til samme godene som andre, ved anerkjennelse av kulturell tilhørighet og sterkere representasjon.

Med de utfordringer som NEETs opplever ved å ikke være en del av arbeidslivet og i møte med Nav, stiller jeg meg kritisk til at det ikke utvikles tryggere rammer for arbeidsrelasjon. Kunne arbeidet vært utformet på en måte som gir mer forutsigbarhet og mer forståelse av livserfaringene til brukerne i møte med Nav? Når erfaringer knyttet til manglende integritet og ressurser pekes på som faktorer for at arbeidet blir vanskelig, vitner det kanskje om at systemet ikke er tilpasset brukerne. Hvordan skal NEETs kunne oppleve at de blir tatt på alvor og anerkjent hvis det ikke er mulig i praksis? Ulike teoretiske perspektiv og tilnærminger kan bidra til å styrke dette arbeidet, men det kreves også større satsing på andre områder for å ivareta et helhetlig menneskesyn. Derfor er det svært positivt at det er en ny ungdomsgaranti ute på høring nå, som forteller at det satses på denne gruppen, der formålet er flere ansatte og tettere oppfølging i arbeidet (Arbeids- og inkluderingsdepartementet, 2022).

Litteraturliste

Aamodt, L. G. (2004). Sosialt arbeid og anerkjennelse. En problematisering av grunnlagstenkningen i sosialt arbeid. *Nordisk sosialt arbeid*, 23(3), 154-161.

<https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3037-2003-03-04>

Aamodt, I. (2022). *Norge blant landene med lavest NEET-andel i Europa*. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/statistikk/arbeidskraftundersokelsen/artikler/norge-blant-landene-med-lavest-neet-andel-i-europa>

Aase, H., Holt, T., & Helland, M, S. (2018). *Barn og unges helse: oppvekst og levekår*. (Folkehelse rapporten). Folkehelseinstituttet. <https://www.fhi.no/nettpub/hin/samfunn/barn-oppvekst/#om-siden-kontakt-endringshistorikk>

Arbeids- og inkluderingsdepartementet. (2022, 6. oktober). *Lanserer ny ungdomsgaranti for å flere unge i arbeid*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/budsjett-ungdomsgaranti/id2930065/>

Barnevernsloven. (2021). *Lov om barnevern*. (LOV-2021-06-18-97). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-97>

Barne- og likestillingsdepartementet (2009). *Oppsøkende og utadrettet arbeid overfor ungdom utenfor opplæring og arbeidsliv*. Rapport.

<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barn-og-ungdom/rapport-2009-oppsoekende-og-utadrettet-arbeid-overfor-ungdom-utenfor-opplaring-og-arbeidsliv.pdf>

Befring, E. og R. Tangen (2004). *Spesialpedagogikk*. Cappelens Forlag

Berg, B., Ellingsen, I. T., Levin, I. & Kleppe, L. C. (2015). Hva er sosialt arbeid? I I.T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L.C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid. En grunnbok* (s. 19- 35).

Universitetsforlaget

Brandtzæg, I., Torsteinson, S., & Øiestad, G. (2015). *Hva er tilknytning?*. Norsk psykologforening. Hentet 12. April 2023 fra <https://www.psykologforeningen.no/foreningen/aktuelt/aktuelt/hva-er-tilknytning>

Bäckman, O., & Nilsson, A. (2016). Long-term consequences of being not in employment, education or training as a young adult. Stability and change in three Swedish birth cohorts. *Eur Soc*, 18(2), 136-157. <https://doi.org/10.1080/14616696.2016.1153699>

Bonathan, C., Hearn, L., & Williams, A. C. (2013). Socioeconomic status and the course and consequences of chronic pain. *Pain Management*, 3(3), 159-162. <https://doi.org/10.2217/pmt.13.18>.

Carter, E., K. Lane, M. Pierson og B. Glaser (2006) Self-determination skills and opportunities of transition-age youth with emotional disturbance and learning disabilities. *Exceptional Children*, 72(3), 333–346. <https://doi.org/10.1177/001440290607200305>

Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7. utg.). Gyldendal Akademisk

Ellingsen, I. T. & Skjefstad, N. S. (2015). Anerkjennelse, myndiggjøring og brukemedvirking. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L.C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid. En grunnbok* (s. 97-111). Universitetsforlaget.

Falkum, E., Hytten, K., & Olavesen, B. (2011). Anerkjennelsens psykologi. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 48(11), 1080-1085

Farstad, M. (2016). *SKAM – eksistens – relasjon – profesjon*. Cappelen Damm Akademisk.

Farstad, M. (2020). Skam og eksistens. I L, Rykkje. & A, Austad (red.), *Eksistensielle begreper i helse- og sosialfaglig praksis* (s.61-75). Universitetsforlaget

Fellesorganisasjonen. (2023). *Sosionomen i NAV*. [Brosjyre]. Hentet fra <https://www.fo.no/aktuelle-brosjyrer/sosionomen-i-nav-1>

FN-Sambandet. (2020). *Verdens dag for sosial rettferdighet*. Hentet fra <https://www.fn.no/om-fn/fn-dager-kalender/kalender/verdens-dag-for-sosial-rettferdighet>

FO. (2019). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere*. Hentet fra <https://www.fo.no/getfile.php/1311735-1585635696/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>

Fraser, N., & Honneth, A. (2003). *Redistribution or recognition? A political-philosophical exchange*. New York: Verso

Fredrickson, B. (2013). *Love 2.0*. Flux

Fyhn, T., Radlick, R, L., & Sveinsdottir, V. (2021). *Unge som står utenfor arbeid, opplæring og utdanning (NEET). En analyse av unge i NEET-kategorien*. NORCE. Hentet fra <https://www.norceresearch.no/en/projects/unge-som-star-utenfor-arbeid-opplaering-og-utdanning-neet-en-analyse-av-unge-i-neet-kategorien>

Glemmestad, H. (2021). *Oppfølgingsarbeid I NAV. Sosialt arbeid på NAV-kontoret*. Fagbokforlaget.

Heggebø, K., Bråthen, M., & Hermansen, Å. (2020). Deltakelse på arbeidsmarkedstiltak – hjelp til selvhjelp? Helserelatert ulikhet i sysselsetting blant langtidsmottakere av økonomisk sosialhjelp. *Søkelys på arbeidslivet*, 37 (1-2), 67-91. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.1504-7989-2020-01-02-05>

Helse- og omsorgstjenesteloven. (2011). *Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m.* (LOV-2011-06-24-30). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-30>

Houge, E, S. (2020). *Derfor er takknemlighet og anerkjennelse så viktig på arbeidsplassen*. Psykologisk.no. Hentet 09.04.2023 fra <https://psykologisk.no/2020/08/derfor-er-takknemlighet-og-ankjennelse-sa-viktig-for-arbeidsplassen/?fbclid=IwAR3y1f8jsJjhDgaJSK49UqofhmwBy30Po2korqjpYqcXfwVbGx8PwcNfijs>

Håkonsen, K, M. (2020). *Psykologi og psykiske lidelser*. (5. utg.) Gyldendal Akademisk

Honneth, A. (2008). *Kamp om anerkjennelse. Om de sosiale konfliktenes moralske grammatikk*. Pax Forlag

Jakobsen, J. (2013). Axel Honneth: Anerkjennelse, danning og utdanning. I I. S. Straume (Red.), *Danningens filosofihistorie* (s. 357-363). Gyldendal Akademiske.

Kane, A, A., Köler-Olsen, J., & Reedtz, C. (2017). Aktivisering av unge sosialhjelpsmottakere – forutsetninger for å sikre overgang til arbeid. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 20 (3), 117-133.

<https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2017-02-02>

Kirkehei, I. Ormstad, S,S. (2013) Litteratursøk. *Norsk epidemiologi*, 23 (2), 141-145. DOI: <https://doi.org/10.5324/nje.v23i2.1635>

Kojan, B, H. (2016). Er Nancy Frasers rettferdighetsteori nyttig for sosialt arbeid?. *Fontene forskning*, 9(2), 54-67.

Kjølsrød, L. (2010). Velferdsstaten under press, i I. Frønes og L. Kjølsrød (red.) *Det norske samfunn*, (s. 214–236). Gyldendal Akademisk.

Krokstad, S. (2021). Hva skal til for å få flere i arbeid?. *Tidsskrift for den norske legeförening*. 141(3), 275-277. <https://doi.org/10.4045/tidsskr.20.0760>

KS. (2019, 05.mai). *Tett oppfølging*. Hentet 13.04.2023 fra

<https://www.ks.no/fagomrader/velferd/navsosiale-tjenester/gode-grep-i-sosialtjenesten/gode-grep/tett-oppfolging/>

Langøy, E, E., Kvalsund, R., & Myklebust, J, O. (2016). Tilpasning til voksenlivet – samspillet mellom generelle lærevansker, psykososiale vansker og spesialpedagogiske hjelpetiltak. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 19 (3); 221-240.

<https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2016-03-02>

Levin, I. & Ellingsen, I. T. (2015). Relasjoner i sosialt arbeid, I I.T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L.C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid. En grunnbok* (s. 112- 124). Universitetsforlaget

Lidén, H., & Trætteberg, H, S. (2019). *Aktivitetsplikt for unge mottakere av sosialhjelp* (Delrapport 1). Institutt for samfunnsforskning. <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kunnskap/forskningsrapporter-og-evalueringer-finansiert-av-nav/sosiale-tjenester-rapportarkiv/aktivitetsplikt-for-unge-mottakere-av-sosialhjelp>

Skjefstad, N. (2007). Tiltaksarbeid og selvutvikling. I Marthinsen, E & Skjefstad, N (Red.), *Tiltaksarbeid i sosialtjeneste og NAV – tett på!* (s. 58-79). Universitetsforlaget

Meld. St. 32 (2020-2021). *Ingen utenfor – en helhetlig politikk for å inkludere flere i arbeids- og samfunnsliv*. Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-32-20202021/id2856870/?ch=1>

Mæstad, I, T. (2022). *Ungt utenforskap i Stavanger; andre delrapport fra kommunens utenforskapskommisjon*. Stavanger Kommune.

<https://www.stavanger.kommune.no/samfunnsutvikling/prosjekter/utenforskapskommisjonen/>

Natland, S., Bjerke, E., & Torstenssen, T, B. (2019). Opplevelser av god hjelp i møter med Nav. *Fontene forskning*, 12(1), 17-29.

NAV (2019, 12. mars). *Oppfølging av unge i NAV i Oslo*. Arbeids- og velferdsetaten.

<https://www.nav.no/no/lokalt/oslo/satsinger-og-aktiviteter/oppfolging-av-unge-voksne-i-nav-i-oslo>

NAV (2019, 1. desember). *Utdanning og profesjoner i NAV*. Arbeids- og velferdsetaten.

https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/om-nav/sok-jobb-i-nav/nav-samarbeidsgiver/utdanning-og-profesjoner-i-nav_kap

NAV-loven. (2022). *Lov om arbeids- og velferdsforvaltningen (arbeids- og velferdsforvaltningsloven)* [NAV-loven] (LOV-2006-06-16-20). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2006-06-16-20>

Nilsen, Ø. A. og Reiso, K. H. (2011) Scarring Effects of Unemployment. *Norwegian School of Economics, Department of Economics*

NOU 2021: 2. (2021). *Kompetanse, aktivitet og inntektssikring – tiltak for økt sysselsetting*. Arbeids- og inkluderingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2021-2/id2832582/?ch=12>

NAOB. (2023). *Anerkjennelse*. Det norske akademi for språk og litteratur. Hentet 21.03.2023 fra <https://naob.no/ordbok/anerkjennelse>

Roballo, F. (2022). *Axel Honneth sin anerkjennelsesteori*. Utforsk Sinnet. Hentet 15.04.2023 fra <https://utforsksinnet.no/axel-honneth-sin-anerkjennelsesteori/>

Sennett, Richard. (2003). *Respekt i en verden av ulikhet*. Forlaget Hovedland.

Skjefstad, N. (2012). Brukermedvirkning sett i et anerkjennelsesteoretisk perspektiv. I I. M. Tronvoll A. G. Jenssen (Red.), *Brukermedvirkning – Likeverd og anerkjennelse* (s. 54- 67). Universitetsforlaget

Skjefstad, N. (2015). *Sosialt arbeid i overgangen til NAV – utfordringer for en anerkjennende praksis* [Doktorgradsavhandling, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.]. NTNU Open. <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/2360351>

Solheim, I. J. (2010). Sosialklient i liten kommune, mest på godt? *Fontene Forskning*, 1(10), 17–28.

Songe, L, M, E. (2021). *Relasjoner som trygger*. Vernepleier.no Hentet 09.04.2023 fra <https://vernepleier.no/2021/03/relasjoner-som-trygger/>

Sosialtjenesteloven. (2009). *Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (Sosialtjenesteloven)* (LOV-2009-12-18-131). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2009-12-18-131>

Stenberg, N. (2007) Asperger syndrom og eksekutive funksjonsvansker: konsekvenser for behandling, *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 44(3), 254–260.

Stjernø, S. og Øverbye, E. (2012). *Arbeidslinja: Arbeidsmotivasjonen og velferdsstaten*. Oslo: Universitetsforlaget.

Strand, A. H., Grønningsæter, A. B., Nielsen, R. A., & Holte, J. H. (2020). *Tid for aktivering, evaluering av forsterket ungdomsinnsats i NAV*. (Fafø-rapport). Fafø.

<https://fafø.no/images/pub/2020/20754.pdf>

St. Meld. 9. (2006-2007). *Arbeid, velferd og inkludering*. Arbeids- og inkluderingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-9-2006-2007-/id432894/?ch=1>

Tetzchner, S. V. (2020). *Utviklingspsykologi*. (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk

Thrana, H. M. (2014) Kjærlighet – en anerkjennelsesrelasjon i arbeid med utsatt ungdom. *Fontene forskning*. https://fonteneforskning.no/pdf-15.26319.0.3.282ba5092c?fbclid=IwAR3TsX0R_Br-HgSGjp6CpHLR6WZ5qve4cmFgNvM30eXruSRbMN6YQ1tK5Bw

Thrana, H. M. (2016). Kjærlighetens inntreden i barnevernet – en utfordring for den profesjonelle relasjon. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 93(2), 96-109

Vogt, K. C. (2020). Prosessuell interseksjonalitet: gutter, posisjoner og prosesser. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 44 (2), 118-131. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1781-2020-02-03>

